

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

10
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 714 sahifa, 30-oktyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori

Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent

Djumaniyazov Maqsud Allazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori

Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori

Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasida professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Nomozova Qumri isoyevna Geologiya fanlari universiteti "Iqtisodiy geologiya" kafedrasida dotsenti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi PKQTUMOTMXHB mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Qishloq xo'jaligida innovatsion xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	8
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich , professor, Zaynutdinova Umida Djalalovna , dotsent	
O'zbekiston-Turkiya do'stligi azaliy qadryatlarimiz zaminida yashab kelmoqda.....	13
O'sman Mesten , Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya-O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari	
O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanishini davlat tomonidan	
qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish.....	15
Akkulov Abdulaziz Uralboyevich , mustaqil tadqiqotchi	
O'zbekiston Respublikasini "Yashil" iqtisodiyotga o'tish istiqbollari. Muammolar va yechimlar.....	19
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li , doktorant	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "Yashil" iqtisodiyotning o'rni.....	26
Sevara Yaxshimuratova Rustam qizi , assistent-o'qituvchi	
Sanoat barqarorligini ta'minlashda yashil energetikaning o'ziga xos xususiyatlari.....	29
Kadirov Abdumalik Matkarimovich	
Republikamizda "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishda agroxizmatlarni	
rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	36
Mirzayev Q. J. , i.f.d., professor; Jonuzokov M. K. , assistent o'qituvchi	
"Yashil" obligatsiyalarni muomalaga chiqarishning nazariy va amaliy jihatlari.....	40
E. I. Nosirov , i.f.n., dotsent	
Turizm sohasidagi loyihalarni kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	46
Matkabulova Dilorom Xalilullayevna , PhD	
Koreya Respublikasida yashil (eko) turizmning rivojlanish yo'nalishlari va muammolari.....	51
Islomova Dilrabo Salomovna , kafedra assistenti	
Moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketing	
samaradorligini baholashning nazariy yondashuvlari.....	55
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich , PhD, dotsent	
Samarqand viloyati ekologik turizm salohiyatidan samarali	
foydalanish asosida ekoturizm klasterlarini shakllantirish.....	62
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi , i.f.b.f.d.; Axrоров Farxod Baxriddinovich , i. f. n.; Xo'jamov Bobur , tadqiqotchi	
Ichki turizmni rivojlantirishda davlatning o'rni.....	68
Dehqonov Burxon Rustamovich , tayanch doktorant	
O'zbekistonda turizm sohasini rivojlanishiga global trendlarning ta'siri.....	72
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich , i.f.d., professor	
Assessment of the Current State of the Market and Procedure For Lending	
to Subjects of Tourism Services of the Republic of Uzbekistan.....	79
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna , PhD, docent; Maqsudov Orif Shakirovich , assistant	
Islomiy moliya instrumentlari (muzoraba va mushoraka) va ularni tijorat banklarida qo'llash.....	84
Madraximova Gulasal , dotsent; Safarova Nasiba , magistrant	
Mamlakatimizda "Yashil" iqtisodiyot asosida barqaror rivojlanishni ta'minlashning o'ziga xos jihatlari.....	90
Mustafaqulov Yangiboy Bo'riqulovich , Todjimamatova Mashhura Erkinovna ;	
Nurmatova Hilola A'zamovna ; Berdieva Aziza G'anisher qizi ; Egamberdieva Oydin Abror qizi	
Ways to Improve the Green Recovery in Uzbekistan by Investment and Trade.....	97
Nurbek Khalimjonov , assistant	
Evaluating the Path Towards Sustainable Tourism Development in the Republic of Uzbekistan.....	102
Khusniddin Egamnazarov	
Nexus Between Climate Change and Energy Consumption in Uzbekistan: A Time Series Analysis.....	106
Sarvar Mamasoliyev ; Shodiyor Toxirov	
O'zbekistonda mice turizmini barqaror rivojlanishida qulay infratuzilma.....	112
Xalimova F. N. , katta o'qituvchi	
Ichki turizmni rivojlantirishning ilg'or xorijiy tajribasi va uni	
O'zbekistonda qo'llashning iqtisodiy afzalliklari.....	115
Matkarimov Jahongir Shamuratovich , mustaqil tadqiqotchi	
Agroturizmni rivojlantirish orqali hududlarning barqaror rivojlantirish imkoniyatlari.....	122
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , kafedra dotsenti	
Turizm sektorida milliy hunarmandchilik mahsulotlarining rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	126
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna , kafedra assistenti	
Роль религиозного туризма в экономике Узбекистана.....	132
Рахимова Дилфуза Мирзакасимовна , преподаватель	
Turistik sanoatining investitsion jozibadorligini boshqarish va samaradorligini baholash.....	139
Sa'dullayeva Gulnoza Sodiq qizi , PhD	

Turizmga innovatsiyon texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari	144
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li , doktorant	
O'zbekistonning "yashil iqtisodiy strategiyasi" va uni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari	147
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich , dotsent	
An Analysis of the Structure of Trade Between China and Uzbekistan	150
Cao Gang , PhD Candidate	
"Daka-Tex" MCHJ XKning marketing faolyatining takomillashtirish.....	160
Musyeva Shoirazimovna , kafedra professori	
Mamalakati iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda oziq-ovqat xavfsizligining o'rni.....	164
Ibragimov G'ayrat Ablalulovich , PhD; Shukurova Nilufar Qahramonova , tadqiqotchi;	
Umirov Islombek Furkatovich , tadqiqotchi; Tojiqulov Samandar Orufjon o'g'li , tadqiqotchi	
MDH davlatlarida chorva va parandachilik o'sish dinamikasi	169
Abidov Abdujabbor Abduxamidovich , t. f.n., dotsent	
Tijorat banklarida foiz stavkaning likvidlikka ta'siri	179
Berdiyarov Baxriddin Tavasharovich , iqtisodiyot fanlari doktori, professor	
O'zbekiston moliya bozorini jahon moliya bozoriga integratsiyalashuvining dolzarb masalalari	186
Burxanov Aktram Usmanovich , i.f.d., prof.; Xudoyqulov Xurshid Xurramovich , i.f.d., prof.	
O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishiga oid	191
Ruzibayev Jahongir Nodirovich	
O'zbekistonda ikkilamchi qimmatli qog'ozlar bozori hozirgi holati tahlili.....	194
Ro'ziqulov Abdimo'min Qussam o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Raqamli texnologiyalar orkali turizm industriyasini rivojlantirish usullari	200
R. P. Zarikeyev , mustaqil doktorant	
Korxona iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda inson resurslaridan foydalanish amaliyoti	206
Abdualimov Ashraf Qurbonaliyevich , doktorant	
Oliy ta'lim muassasalarida to'lov-kontrakt shakli mablag'lari bo'yicha xarajatlar	
va ular hisobining amaldagi holati	211
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna , doktorant	
O'zbekistonda oziq-ovqat bozori nazariy tahlili.....	216
Abduraxmanova Zuxra Toxir qizi , doktorant	
Sug'urta munosabatlarini takomillashtirishning istiqbollari	221
Abduturapova Dildora Farxodjon qizi , doktorant	
Functions of Management in Education and Its Significance	231
Akhatova Shakhnoza Akram kizi , teacher	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini moliyalashtirishni yangicha	
usullarini o'rganishning ayrim dolzarb masalalari	235
Ametov Quvondik Mamatjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Yog'-moy sanoati korxonalari kapitali rentabelligini oshirish yo'nalishlari.....	238
Amirzoda Hamrayev , katta o'qituvchi	
Banklararo to'lov tizimini raqamli iqtisodiyotdagi rolini oshirish choralari	244
Amonov Alisher , o'qituvchi	
Baholash faoliyatini raqamlashtirish istiqbollari.....	248
Bobirjon Aktamov , katta o'qituvchi	
Marketing xizmati samaradorligini baholashda PEST tahlil usulining ahamiyati va qo'llash imkoniyatlari	253
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li , katta o'qituvchi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarining vujudga kelish zarurati, umumiy hisobotlarining tuzilishi	
va O'zbekistonning MHXSga o'tishida vujudga keladigan muammolar va ularni bartaraf etishning istiqbolli	
yo'nalishlari	259
Djurayeva Iroda Bahrom qizi , doktorant, o'qituvchi	
Samaradorlikni korxona iqtisodiyotida tutgan o'rni	265
Fayziyeva Nilufar Shuxrat qizi , PhD, katta o'qituvchi	
Avtomobil transporti korxonalarida amortizatsiya xarajatlari va uning hisobini takomillashtirish masalalari...	269
G'anibayev Ilxomjon Shokiraliyevich , doktorant	
Turistlar statistik hisobini olib borish bo'yicha xalqaro standartlar va tajribalar tahlili	275
Jumanova Zilola To'ychiyevna , doktorant	
Tijorat banklari ipotekali kreditlarining qaytuvchanlik holatini barqarorlashtirish choralari	280
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li , kafedra o'qituvchisi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni	
amalga oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	284
M. Samiyeva , kafedra assisenti	
Assessment of the Economic Effectiveness of the Railway Transport System	288
Mannonov Shahruhmirza Abdurashidovich , independent researcher	
O'zbekistonda mikromoliya tashkilotlarining iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirish yo'llari.....	294
Nazarova Muslima Nazarovna , PhD, i.f.f.d., katta o'qituvchi	

Mamlakatimizda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	301
Odilov Dilshodjon Tulqinovich	
O'zbekistonda paxtachilik majmuasining iqtisodiy samaradorligini oshirish	307
Xoliqov Tolibjon Luptullaevich , kafedra assistenti	
Ta'lim tizimi boshqaruvida "time menejmenti" texnologiyalarini qo'llash.....	311
Radjabova Gavxar Umarovna , kafedra dotsenti	
Improving Trade Effectiveness Through Merchandising: Theory and Practice	316
Ravshan Aliyevich Allayorov , Associate Professor	
An'anaviy moliya tizimidagi yangi yondashuv va yechimlar	319
Abrorov Sirojiddin , PhD; Bunyod Usmonov , PhD	
Ijtimoiy fondlar va maqsadli jamg'armalar faoliyatini takomillashtirish.....	325
Samiyeva Gulnoza Toxirovna , PhD, i.f.f.d.	
Tikuv-trikotaj korxonalarining brend jozibadorligini marketing strategiyalari asosida oshirish.....	332
Sh. Sh. Ziyayeva , katta o'qituvchi	
Surxondaryo mintaqasining ekoturizm salohiyati nuqtayi nazaridan baholash	337
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
Совершенствование учета неиспользованных основных средств в Республике Узбекистан.....	340
Усманов Фаррух Обитжонович , научный сотрудник кафедры	
An'anaviy moliya tizimining metodologik muammolari, shuningdek moliya tizimida yuz beruvchi inqirozlar va ziddiyatli vaziyatlarning yuzaga kelish sabablari	348
Xabibullayev Dadajon Ro'ziboyevich , stajor tadqiqotchi	
Dehqon xo'jaliklarida mahsulot yetishtirish samaradorligini oshirishda tomorqa xizmati klasterlarini takomillashtirish	355
Xamrayeva Sayyora Nasimovna , kafedra professori; Ochilova Nargiza Akramovna , doktorant	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	360
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li , doktorant; Raxmatov Ziyodullo Nosirovich , dotsent	
BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida kambag'allikni qisqartirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash masalalari.....	363
Yusupov M. S. , PhD	
Мировые финансовые центры точки роста экономики	369
Абдуллаев Анвар Фархадович , PhD., доцент кафедры	
XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va Abdulla Avloniy ijtimoiy qarashlaridagi umumiylik va xususiylik	375
Abrorxon Asatulloev Asatulloevich , PhD	
Математическое обоснование вычисления моды и медианы в статистике.....	379
Бердикулова Ирода Райимкуловна , старший преподаватель; Усманов Шахзод Шохрухович , студент	
Yirik soliq to'lovchi korxonalar faoliyatini rag'batlantirishda soliq ma'murchiligining istiqbollari.....	390
G'aniyev Shaxriddin Vohidovich , i. f. d., Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , PhD	
Sog'lomlashtirish turizmi klasterlari faoliyatida innovatsion faoliyatni boshqarishning kross-innovatsiyalar asosidagi modeli	395
G'ofurov Azizbek Umarjonovich , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklari faoliyatidagi kredit risklarini boshqarishni takomillashtirish yullari.....	400
J. Y. Isakov , i.f.d, professor	
Mehnat bozorining raqamlashgan iqtisodiyotdagi statistik masalalari.....	405
A. Abduvohidov , i. f.d., professor	
Davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xarajatlar hisobini yuritish.....	407
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich , PhD	
Актуальная ситуация в сегменте теневой экономики в Республике Узбекистан.....	412
Кошанов Абдимурат , независимый исследователь	
O'zbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MHXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari	416
Qurbonova Shaxrinoz , doktorant	
Erkin iktisodiy hududlarda investitsion faollikni oshirish masalalari.....	420
Qilicheva Kamola Muzaffarovna , mustaqil tadqiqotchi	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	425
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich , erkin izlanuvchi	
Sug'urtada assistans xizmatlarini takomillashtirish	433
Maxmudov A. M.	
Цифровизация бухгалтерского учета.....	439
Мирсодикова Дилобар Дилшод кизи , самостоятельный соискатель	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish.....	445
Nasurova Kamola Ravshanovna , PhD	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	451
Нуриллаев Рахмат Ярашевич , к.с.х.н., доцент; Нуриллаев Шердил Жамолiddin угли , магистр	

Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari.....	456
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Uy-joy fondi boshqaruvini samarali tashkil etish	460
Berdiyeva Dilfuza Axatovna , PhD, dotsent	
Экономика знаний как высший ступень развития инновационной экономики	466
Хасанхонова Нодира Исаметдиновна , PhD	
Kichik biznes subyektlarini samarali investitsiyalashning ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi.....	471
Ruziyeva Dilobar Isomjonovna , iqtisod fanlari nomzodi	
Davlat-xususiy loyihalarining mazmun-mohiyati, ilmiy-nazariy asoslari	481
Suleymanov Farrux Raximjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Комплексный анализ хозяйственно-экономической деятельности и устойчивости АО "Узавтосаноат"	487
Туйчиев Комилжон Лазизович , доцент кафедры	
Экономическая сущность и важность повышения эффективности	
производства каракулеводческой продукции.....	493
Тулкин Хайтмуродович Фармонов , профессор; Нуриллаев Жамолiddин Ярашевич , докторант	
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari	499
O'ktamova Nozima Narzulla qizi , PhD, kafedra dotsenti	
Инновационные методы энергосбережения как способ повышения	
конкурентоспособности предприятия	503
Хамдамова Гавхар Абсаматовна , к.э.н., профессор	
Hudud sug'oriladigan yerlarida suv resurslaridan foydalanish holati tahlili	508
Shoxujayeva Zebo Safoyevna , i. f.n., professor, katta ilmiy xodim	
Hududlarning moliyaviy-investitsion salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlarini	513
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi , kafedra dotsenti i.f.d.	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xodimlar faoliyatining axborot tizimlarini samarali tashkil qilish.....	521
Yuldashev Furqat Nurilloevich , doktorant	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyoti sharoitida elektron biznesni rivojlantirish yo'llari	524
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich , PhD; Akramov G'ayrat Otabek o'g'li , talaba	
An Analysis of Green Taxation and Its Effect on Economic Growth	530
Fayzieva Nargiza Rabimovna , PhD	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy jihatlarini	537
Qurbonov Jasurbek Pozilovich , kafedra dotsenti	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm industriyasining rivojlanishi va istiqboli	540
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich , PhD, kafedra dotsenti	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ	
boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	544
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna , mustaqil tadqiqotchi	
O'rta Osiyo davlatlarida rekreatsiya turizmi.....	548
Shaymanova Nigora Yusupovna , doktorant	
Korxona investitsiyalari xususidagi ilmiy-nazariy yondashuvlar va qarashlar evolyutsiyasi.....	552
Eshqo'ziyev Oxunjon Oybek o'g'li , doktorant	
O'zbekiston sanoatining rivojlanish tendensiyalari, muammo va yechimlari.....	559
Shavqiyev Erkin , i. f. n.	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati, dastaklari va uning o'ziga xos tamoyillari	565
Berdiyev Baxtiyor Sodiqovich , kafedra dotsenti	
Innovatsion faoliyatni rivojlantiruvchi omillar va ulardan samarali foydalanish yo'nalishlari	571
Ashurov Maxammadjon Sotvoldiyevich , i.f.n., kafedra dotsenti	
Ijtimoiy tarmoqlar analitikasi.....	576
S. Qulmatova , PhD, dotsent	
Analysing the Functioning of Enterprise Management in the Context of Institutional Reforms	581
Kurpayanidi Konstantin Ivanovich , Professor	
Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi samaradorligini baholash	586
Ruxsatova Rushana O'ktamovna , erkin tadqiqotchi	
Soliq tushumlarini prognozlashtirish modellarini qurishning klassik va intellektual usullari	593
Narmanov Ulug'bek Abdugapparovich , PhD; Maqsudov Azamat Maqsud o'g'li	
Kompaniyani samarali boshqarishda marketingning o'rnini va uning tamoyillarini qo'llash istiqbollari.....	598
Usmonova Dilfuza Ilhomovna , kafedra dotsenti	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	602
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли , научный сотрудник	
Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy manbalari bo'yicha xarajatlar hisobi va uni takomillashtirish.....	608
Artikov Kurbonazar Amonovich , mustaqil ilmiy tadqiqotchi	
Innovatsion iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalarning ahamiyati.....	614
Asamxodjaeva Shoira Shukurullaevna , katta o'qituvchi	

Перспективы развития инноваций и роль стартапов: зарубежный опыт, проблемы и решения.....	618
Ачилова Ширин Шавкат кизи , старший преподаватель	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarni kreditlashda garov ta'minotini takomillashtirish	622
Bazarova Nigora Ravshanovna , kafedra dotsenti	
Sug'urta tashkilotlari investitsiya faoliyatini boshqarish masalalari	627
Kenjayev Ilhom G'iyozovich , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	632
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich , Scientific researcher	
Tijorat banklari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari	637
Mirpulatova Luiza Mansurovna , doktorant	
Tijorat banklarining tadbirkorlik subyektlarini kreditlash metodologiyasining ekonometrik tahlillari.....	642
Norov Akmal Ruzimamatovich , DSc, kafedra professori	
Tijorat banklarida kreditlash amaliyotini takomillashtirish yo'llari	649
Norova Nozima Nabiyeвна , katta o'qituvchi	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	657
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Jahondagi kuzatilayotgan globallashuv va tabiatdagi o'zgarishlar oqibatida kelib chiqayotgan turli xatarlardan himoya qilishda sug'urta tashkilotlari oldida turgan vazifalar ("O'zbekinvest" EISK AJ misolida).....	661
Sayfullo Mirzoyev	
International Experiences on Restoration of Financial Stability Through Indicators in Commercial Banking Sector	666
Solijonova Muxlisa Azamatovna	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri.....	668
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	
Mamlakat iqtisodiyotini islom moliya instrumentlari orqali rivojlantirish istiqbollari.....	673
Xalikov Ulug'bek Rustamovich , PhD	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	678
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova , mustaqil izlanuvchisi	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini davlat tomonidan qo'llab quvvatlashning innovatsion menejment tamoyillari... 683	
Shaniyazova Zamira Oralbeyevna , PhD	
Тенденции развития жилищного строительства.....	688
Алиева Зилола Маматвалиевна , доцент кафедры	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirishning innovatsion usullari.....	692
Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'larining shakllanishi va nazorat qilinishi.....	698
Xusanov Nishonboy Abdusattarovich , filologiya fanlari doktori, professor	
Спиртные напитки - вред здоровью	702
Кариева Халима Икромжоновна , старший преподаватель кафедры	
Importance of Social Infrastructure Development in Rural Areas	706
Munisa Alimova	
Davlat xizmatida agile loyiha boshqaruvi texnologiyasidan foydalanish	709
Isaqova Zebo Murodovna , f.f.n. (PhD), tadqiqotchi	

JAHONDAGI KUZATILAYOTGAN GLOBALLASHUV VA TABIATDAGI O'ZGARISHLAR OQIBATIDA KELIB CHIQUYOTGAN TURLI XATARLARDAN HIMOYA QILISHDA SUG'URTA TASHKILOTLARI OLDIDA TURGAN VAZIFALAR ("O'ZBEKINVEST" EISK AJ MISOLIDA)

Sayfullo Mirzoyev
"O'zbekinvest" EISK
AJ Korporativ mijozlar
bilan ishlash va hududiy
rivojlantirish departamenti
Bosh menejeri

Annotatsiya: Globallashuv, iqlim o'zgarishlari, kuzatilayotgan turli tabiiy ofatlar, jumladan kuchli shamol, sunami, to'fon, yer qimirlashi, toshqinlar, kuchli dovul, do'l, bo'ron va kabi hodisalarning sodir bo'lishi insonlar hayotiga, mol-mulkiga hamda ishlab chiqarish jarayoniga katta xavf solmoqda. Ushbu kuzatilayotgan xavf-xatarlarning oldini olish va zararlarni kamaytirish uchun barcha mamlakatlarda Davlat darajasidagi ahamiyatga ega bo'lmoqda, qolaversa barcha sohalar ushbu masalada birdek mas'ul hisoblanadi. Xususan, sug'urta xizmatlarining alohida o'rni mavjud.

Jumladan, sug'urta zararlarni qoplab berishda himoya vositasini bajarishi lozim. Buning uchun sug'urta xizmatlari ko'lamini yanada kengaytirish va rivojlantirish, sug'urta anderraytingini yo'lga qo'yish, havflarni boshqarish, zarar miqdorini kamaytirish bo'yicha izlanishlar olib borilmoqda. Bu o'z navbatida bugungi kunda dolzarb bo'lgan masalani yoritishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: iqlim o'zgarishlari, iqlim, ob-havo sharoiti, global risklar, iqtisodiyot tarmoqlari, sug'urta faoliyati, anderrayting, sug'urta risklari, anderrayter, risklarni baholash, texnogen holat.

Abstract: Globalization, climate changes, and the occurrence of various natural disasters, including strong winds, tsunamis, typhoons, earthquakes, floods, strong hurricanes, hailstorms, storms, etc., pose a great threat to human life, property, and the production process. Prevention of these observed risks and reduction of damages is becoming important at the State level in all countries, and all sectors are equally responsible in this matter. In particular, insurance services have a special place.

In particular, the insurance must fulfill the protection means in covering the damages. For this purpose, research is being carried out to further expand and develop the scope of insurance services, establish insurance underwriting, manage risks, and reduce the amount of damage. This, in turn, is aimed at highlighting an issue that is relevant today.

Key words: climate changes, climate, weather conditions, global risks, economic sectors, insurance activity, underwriting, insurance risks, underwriter, risk assessment, man-made state.

Аннотация: Глобализация, изменение климата, возникновение различных стихийных бедствий, в том числе сильных ветров, цунами, тайфунов, землетрясений, наводнений, сильных ураганов, градов, ураганов и т. д., представляют большую угрозу для жизни людей, имущества и производственного процесса. Предотвращение этих наблюдаемых рисков и снижение ущерба становится важным на государственном уровне во всех странах, и все сектора несут равную ответственность в этом вопросе. В частности, особое место занимают страховые услуги.

В частности, страхование должно выполнять средства защиты при покрытии ущерба. С этой целью проводятся исследования по дальнейшему расширению и развитию сферы страховых услуг, налаживанию страхового андеррайтинга, управлению рисками, снижению размера ущерба. Это, в свою очередь, направлено на освещение актуального на сегодняшний день вопроса.

Ключевые слова: иқлим ўзгаришлари, иқлим, об-ҳаво шароити, глобал рисклар, иқтисодиёт тармоқлари, суғурта фаолияти, андеррайтинг, суғурта рисклари, андеррайтер, рискларни баҳолаш, техноген ҳолат.

KIRISH

Bugungi kundagi shiddatli globallashuv, tabiatda sodir bo'layotgan turli tabiiy ofatlar, texnogen hodisalar, ishlab chiqarishdagi o'zgarishlar va ba'zi sohalarida murrakkab texnologiyalarning qo'llanilishi oqibatida insonlar hayoti/sog'lig'i, ularning mol-mulki hamda korxonalar faoliyatiga ta'sir etuvchi xavf-xatarlar ortib bormoqda.

Ushbu xatarlarni oldini olish yuzasidan jahon hamjamiyati va tegishli tashkilotlar doimiy ravishda vaziyatni o'rganib bormoqda hamda zararlar kamaytirish yuzasidan choralarni ko'rib, turli tadbirlarni amalga oshirib kelmoqdalar.

Jumladan, Birlashgan millatlar tashkilotida (BMT) tomonidan Tabiiy ofatlar xavfini kamaytirish Xalqaro strategiyasi, Xalqaro Fuqaro muhofazasi tashkiloti va Osiyo tabiiy ofatlar xatarini kamaytirish markazi tashkil etilgan. BMT Bosh Assambleyasining 2017-yil 17-yanvardagi rezolyusiyasiga asosan 13 oktyabr sanasi "Xalqaro halokatlar xavfini kamaytirish kuni" deb e'lon qilingan hamda tashkilotga a'zo davlatlarga ushbu kunni munosib nishonlash, turli dasturiy rejalarni ishlab chiqish va tegishli choralarni ko'rish tavsiya qilingan.

BMTning oxirgi o'tkazgan tadqiqot natijalariga ko'ra, hisobotlarda bugungi kunda dolzarb bo'lib turgan iqlim o'zgarishlari, xususan havoning isib borayotgani, bu borada 2025-2030-yillarda umumiy temperaturaning ko'tarilishini 1,50 oralig'ida ushlab turish dolzarb vazifa ekanligi ko'rsatilgan ^[1].

ASOSIY QISM

Dunyoda oxirgi vaqtlarda kuzatilayotgan turli tabiiy ofatlar, jumladan kuchli shamol, sunami, to'fon, yer qimirlashi, toshqinlar, kuchli dovul, do'l, bo'ron va kabi hodisalarning sodir bo'lishi insonlar hayotiga, mol-mulk-lariga hamda ishlab chiqarish jarayoniga katta xavf solmoqda. Jumladan, tabiiy ofatlar natijasida oxirgi 10 yilda 410 mingdan ko'proq kishi halok bo'lgan. BMTning Jahon meteorologiya tashkiloti ma'lumotlariga tayanib ma'lum qilishicha, oxirgi 50 yil ichida iqlim, ob-havo sharoiti bilan bog'liq 11 mingga yaqin tabiiy ofat yuz bergan, ulardan ko'rilgan umumiy zarar 3,6 trln. dollarni tashkil qilgan ^[2].

Iqlimiy o'zgarishlarga moslashish borasidagi sa'y-harakatlarning yetarli darajada emasligi tabiiy ofatlar riskining dolzarbligini yanada oshirmoqda. Har bir riskka qarshi kurash yoki uning oldini olish o'ziga xos xatti-harakatlarni talab qilishiga qaramay, muayyan tamoyillarga amal qilish barcha turdagi risklarga tayyorlik darajasini oshirish imkonini beradi. Shu nuqtayi nazardan, global risklarning potensial oqibatlariga tayyor turishda quyidagi to'rt tamoyilga amal qilish tavsiya etilmoqda³:

- risklarni aniqlash va oldindan ko'ra bilish qobiliyatini kuchaytirish;
- "kelajakdagi" risklarning bugungi qiymatini qayta kalibrlash;
- ko'p tomonlama risklarga tayyorgarlik ko'rishga investitsiya kiritish;
- tayyorgarlik va javob choralari bo'yicha o'zaro hamkorlikni kuchaytirish.

2023-yil yanvar oyida Jahon iqtisodiy forumi (WEF)ning global xavf-xatarlarga bag'ishlangan 2023-yilgi hisoboti, insoniyat bugun va yaqin kelajakda yuzlashishi kutilayotgan xavf-xatarlar hamda global risklarga bag'ishlangan. Global risklar uchta davrda: hozirgi kunda namoyon bo'layotgan risklar, yaqin ikki yilda va yaqin o'n yilda eng og'ir oqibatlariga olib kelishi kutilayotgan risklar sifatida baholangan. Namoyon bo'lish sohasiga ko'ra ular iqtisodiy, atrof-muhit, geosiyosiy, ijtimoiy hamda texnologik risk toifalari bo'yicha ajratilgan.

Ushbu kuzatilayotgan xavf-xatarlarning oldini olish va zararlarni kamaytirish uchun barcha mamlakatlarda Davlat darajasidagi ahamiyatga ega bo'lmoqda, qolaversa barcha sohalar ushbu masalada birdek mas'ul hisoblanadi. Jumladan, sug'urta zararlarni qoplab berishda himoya vositasini bajarishi lozim. Buning uchun sug'urta xizmatlari ko'lamini yanada kengaytirish va rivojlantirish, sug'urta andarraytingini yo'lga qo'yish, ilg'or va zamonaviy xizmatlarni amaliyotga jalb qilish, malakali mutaxassislarni tayyorlash hamda mijozlarga sug'urta avfzalliklarini yetkazish talab etiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirmonovich Mirziyoev Prezidentlik lavozimida ish boshlagan kunlaridan va hozirgi kunga qadar mamlakatimiz miqyosida keng ko'lamdagi islohotlar amalga oshirilmog'da. Ayniqsa, iqtisodiyot tarmoqlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash uchun ilg'or xorijiy moliya institutlari bilan hamkorlik yo'lga qo'yildi, xususan tadbirkorlik subyektlari va ishlab chiqarish sohalarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash maqsadida ko'plab imtiyozli kredit mablag'lari jalb etilmoqda.

Shuningdek, huquqiy va me'yoriy hujjatlar xalqaro va zamon andozalariga moslashtirilmoqda. Ushbu islohotlar mamlakatimizda ijobiy o'zgarishlar ta'minlashga va aholi turmush sharoitlarini yanada yaxshilashga xizmat qilishi uchun yo'naltirilmoqda.

Iqtisodiyot tarmog'ining ajralmas qismi va aholining ijtimoiy himoyasi uchun xizmat qiladigan soha hisoblangan sug'urtada ham keng ko'lamli islohotlar olib borilmoqda. Xususan, me'yoriy-huquqiy bazasi takomillashtirilmoqda, elektron sug'urta tizimi va sug'urta faoliyatini tartibga soluvchi qonun va qonun osti hujjatlarini qabul qilinmoqda hamda sug'urta xizmatlarini yanada rivojlantirish, sohaning investorlar uchun jozibador bo'lishini ta'minlash yuzasidan tadbirlar olib borilmoqda.

Jumladan, 23.11.2021-yildagi yangi tahrirdagi “Sug’urta faoliyati to’g’risida”gi ^[4] Qonuni, O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 02.08.2019-yildagi PQ-4412-sonli “O’zbekiston Respublikasining sug’urta bozorini isloh qilish va uning jadal rivojlanishini ta’minlash chora-tadbirlari to’g’risida”gi ^[5] va 23.10.2021-yildagi PQ-5265-sonli “Sug’urta bozorini raqamlashtirish va hayot sug’urtasi sohasini rivojlantirish bo’yicha qo’shimcha chora-tadbirlar to’g’risida”gi ^[6] qarorlarining qabul qilinishi buning yaqqol misolidir.

Ushbu hujjatlarida sug’urta bozori professional ishtirokchilari uchun faoliyatlarini yanada jadallashtirish, ularning rolini oshirish orqali sug’urta bozorida xizmatlar hajmini ko’paytirish, iste’molchilar va sug’urta faoliyatining boshqa subyektlari huquqlarini mustahkamlash, sug’urta savodxonligini oshirish, sug’urta xizmatlari ochiqligi va shaffofligini ta’minlash kabi me’yor va talablar qo’yilgan.

Bundan tashqari, sug’urtaning respublika iqtisodiyotidagi o’rnini mustahkamlash, aholini sug’urtalash qamrovini kengaytirish, zamonaviy, sifatli va tezkor xizmatlarni ta’minlash vazifalari belgilangan.

2019-yil 10-iyulda Davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoev sug’urta sohasi vakillari bilan o’tkazilgan yig’ilishda juda katta vazifalarni belgilab berdilar. Jumladan, “Sug’urta xizmatlari iqtisodiyotni turli xil moliyaviy xatarlardan himoya qiluvchi vositalardan biri, biroq mamlakatimiz moliya bozorida bu xizmatlarning o’rni hozircha yetarli emas, buning asosiy sabablaridan biri - sug’urta xizmatlari yetarli darajada jozibador emas” hamda “Sug’urta sohasini o’rta va uzoq muddatli rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqish, 2022-yilgacha aholi jon boshiga to’g’ri keladigan sug’urta mukofoti hajmini 3 baravar, sohaning yalpi ichki mahsulotdagi ulushini esa 2 baravar oshirish vazifasi qo’yiladi” dedilar ^[7].

2022-yil yakuniga ko’ra mamlakatimiz YalMda sug’urtaning ulushi 0,5% ni tashkil etgan. Bu ko’rsatkich sug’urtasi rivojlangan va rivojlanib kelayotgan davlatlarda (Germaniya, Shveytsariya, Xitoy, Janubiy Koreya, Rossiya va boshqa davlatlarda) ancha yuqoridir (1-jadvalga qarang) ^[8].

1-jadval: Rivojlangan va rivojlanib kelayotgan davlatlarda 2022-yil yakuniga ko’ra YalMda sug’urtaning ulushi

Davlatlar nomi	Sug’urtaning YalMdagi ulushi, (%)	Aholi jon boshiga sug’urta mukofoti, (AQSh dollari)
O’zbekiston	0,5%	7
Rossiya	1,2%	166
Xitoy	8,3%	340
Jan. Koreya	11,0%	3453
Germaniya	6,0%	1700
Belorusiya	0,9%	75
Shveytsariya	10,0%	5356

Ayni damda ushbu davlatlar tajribasini o’rganish va amaliyotga tatbiq qilish hayotiy zaruriyat bo’lmoqda va shu bilan birga sug’urta xizmatlarining asosiy vositalaridan biri bo’lgan anderrayting tizimini rivojlantirish talab etilmoqda.

Bugungi kunda sohada qilinadigan ishlar hali juda ko’p, sababi aholining sug’urta bilan qamrovi past, tashkilot va korxonalardagi sug’urta obyektlarida risklar yetarlicha o’rganilmayapti. Shuningdek, sug’urta kompaniyalarida anderrayting tizimi yetarli darajada shakllanmagan, sohada risklarni boshqaruvchi ekspertlar yoki anderrayter mutaxassislar yetarli emas deb hisoblaymiz. Shu bilan birga risklarni to’g’ri baholab borish va mijozlarga ehtimoliy ko’riladigan zararlarni olish imkoniyatlarini ko’rsatib berish uchun sug’urtada anderraytingni tizimli tashkil etish talab etilmoqda.

Sug’urtada anderrayting bu, kompaniyalar sug’urta portfelini shakllantirish, sug’urta risklarini aniqlash va to’g’ri baholash, risklarning kelib chiqishi va ko’rilishi mumkin bo’lgan zararlar yuzasidan statistik sug’urta taxlillarini olib borishdan iboratdir. Anderrayting jarayonlari avvalo sug’urtalanuvchining moliyaviy imkoniyatini o’rganilishi, statistik ma’lumotlarni yig’ilishi va sug’urta obyekti ekspertizadan o’tkazilishi, shundan so’ng qaror chiqarib sug’urta shartnomasi imzolash zarurligini ko’rsatmoqda.

Ushbu xizmatlarni mujassam qilganda sug’urta tashkiloti mijozlarga zamonaviy, sifatli va shaffof xizmatlarni ko’rsatish orqali foyda ko’rishini ta’minlaydi. Albatta bu ishlarni qilish uchun sug’urta kompaniyalarida sug’urta mutaxassislarni, jumladan sug’urta anderrayterlarini tayyorlash va ularning malakasini oshirib borish talab etiladi.

Xorij tajribasidan kelib chiqib va sug’urta kompaniyalarida sug’urta portfelini ishlab chiqish jarayoni murakkabligini inobatga olib, anderrayting tizimini quyidagicha yo’lga qo’yish taklif etilmoqda:

- risklarga baholashda, risklarni katta kichikligiga va sug’urta kompaniyasiga kelajakda keltiradigan zararlarni prognoz qilish.

- sug'urta tariflarini adolatli belgilash.
- sug'urtalashda shartnoma shartlari hisobga olish va franshizani qo'llash.
- sug'urta portfelini foydali va asosli bo'lishini ta'minlashda anderrayterlar javobgarligini ularning asosiy vazifasi etib belgilash.

"O'zbekinvest" sug'urta kompaniyasida anderayting tizimini yuritish borasida bir qator tadbirlar amalga oshirilmoqda, jumladan sug'urta portfelini yurituvchi maxsus tuzilma tashkil etilgan, malakali mutaxassislar va anderrayterlarni tayyorlash uchun o'quv va malakasini oshirish kurslari tashkil etilmoqda. Jumladan, xodimlarga har haftalik vebinar va o'quv-seminarlari tashkil etilmoqda hamda har oy yakunida xodimlar savodxonligi yuzasidan elektron shaklda test sinovlar o'tkazilmoqda. Kompaniya bo'yicha 2019 yildan boshlab filiallar va quyi tuzilma xodimlari xorijning nufuzli oliy o'quv yurtlariga malaka oshirib kelmoqda. Shu kunga qadar xorijda 145 nafar xodim malaka oshirib kelgan. Amalga oshirilayotgan ishlar albatta o'z natijasini bermogda, xususan kompaniya bo'yicha 2019-yilda 285,0 mlrd. so'm sug'urta mukofoti yig'ilgan bo'lsa, 2022-yilda bu ko'rsatkich 930,0 mlrd. so'mni yoki 3 yilda umumiy o'sish 325% ni tashkil etdi (2-jadvalga qarang) ^[9].

2-jadval: 2019-2022-yillarda yig'ilgan sug'urta mukofotining o'sish ko'rsatkichlari

Sug'urta mukofoti tushumi (mln. so'm)						
2019-yil	2020-yil	O'sish, %	2021-yil	O'sish, %	2022-yil	O'sish, %
285 609,0	262 869,0	92%	385 385,0	147%	930 534,0	241%

"O'zbekinvest" sug'urta kompaniyasida 2021-yildan boshlab aholi bilan ishlash uchun alohida dasturlar belgilab olingan hamda mahallalar bilan hamkorlik qilish va aholini sug'urtalash uchun mahallabay ish tizimi yo'lga qo'yilgan. Ushbu ishlarni davom ettirish maqsadida 2023-yilda kompaniya va O'zbekiston Respublikasi Favqulotda vaziyatlar vazirligi bilan 2023-2026-yillarga mo'jallangan chora tadbirlar rejasi tuzilgan.

Chora-tadbirlar ijrosi doirasida keng miqyosdagi tashviqot va amaliy ishlar olib borilmoqda, jumladan kompaniya va vazirlikning hududiy vakillari bilan 2023-yilning 2-yarimidan boshlab joylardagi aholi gavjum savdo majmualarida va bozorlardagi aholi va yakka tartibdagi tadbirkorlar bilan uchrashuvlar o'tkazilib, ularga inson hayoti, mol-mulklari hamda savdo do'konlariga xavf solayotgan turli xavf-xatarlardan himoya qilishda sug'urtaning o'rni va sug'urta himoyasi to'g'risida ma'lumotlar yetkazib borilmoqda.

Yuqorida ta'kidlanganidek, dunyoda bo'layotgan turli tabiiy ofatlar, afsuski oxirgi yillarda respublikamizda ham kuzatilmoqda, buning oqibatida insonlar va ishlab chiqarishga ko'plab zarar yetmoqda. Misol uchun, 2020-yilning aprel oyida Buxoro viloyatlarining ayrim hududlarida kuzatilgan kuchli shamol va ko'p yomg'ir yog'ishi, shuningdek may oyida Sirdaryo viloyati Sardoba suv omborida sodir bo'lgan texnogen voqea sodir bo'lishi natijasida aholiga va tadbirkorlarga ko'plab zarar yetgan.

Buxoro viloyatida kuzatilgan kuchli shamol oqibatida 41 085,0 ta xonadon egalari va 842,0 ta ijtimoiy obyektlar zarar yetib, jami zararlar 140,0 mlrd.so'mni tashkil etdi. Faqat issiqxonalarga yetgan zarar uchun tadbirkorlarga 12,0 mlrd.so'm (1,2 mln. AQSh dollar) sug'urta to'lovlari to'lab berilgan.

Sirdaryo viloyati Sardoba suv omborida bo'lgan texnogen holat natijasida viloyatning 3 ta tumanidagi 70,0 mingdan ortiq aholi zarar ko'rgan, 4351 ta xonadon (uyalar), 24 ta ko'prik va 276 km. yo'llar suv ostiga qolgan hamda qo'shni Qozog'iston respublikasidan 845 uy-joylar suv ostiga qolgan, 31,0 mingdan ortiq aholi boshqa joylarga ko'chirilgan. Daslabki hisob-kitobga ko'ra zarar 1,5 trln.so'mni (150,0 mln. AQSh dollari) tashkil etgan ^[10].

Birgina, "O'zbekinvest" sug'urta kompaniyasi ushbu ikki hodisa bo'yicha aholi va tadbirkorlardan 262 ta da'vo ariza kelib tushgan va ular bo'yicha 5,77 mlrd. so'mdan ortiq sug'urta to'lovlari to'langan. Biroq, ushbu hududlardagi zarar ko'rgan aholi va tadbirkorlik subyektlarining asosiy qismi sug'urtalanmagan ma'lum bo'ldi, shunday bo'lsada sug'urtalanmagan va jabr ko'rganlarga davlat tomonidan kompensatsiya mablag'lari berilgan, bu to'lovlar davlat byudjeti ko'zda tutilmagan xarajatlaridan amalga oshirilgan.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, bugungi kunda aholida sug'urtaga bo'lgan talab va ehtiyoji ortmoqda, sug'urta kompaniyalari esa bu borada juda qattiq ishlashi talab etiladi. Ayniqsa ehtimoli oshib borayotgan turli tabiiy ofatlar va texnogen hodisalar sodir bo'lishining oldini olishda va himoyani taqdim etishda sug'urtaning o'rni muhim bo'lishi hamda sug'urta davlatning byudjet xarajatlari yukini kamaytirish uchun xizmat qilishi lozim.

Hozirgi kunda jahondagi vaziyat, ayniqsa tabiatning o'zgarishlari natijasida kutilayotgan xatarlarni oldini olishda sug'urta kompaniyalariga bo'lgan talab va ehtiyojning oshib borayotganini ko'rsatmoqda.

Dunyodagi rivojlangan davlatlardagi kabi respublikamizda ham sug'urta xizmatlarini yanada rivojlantirish, jumladan soha tashkilotlarida zamonaviy xizmat turlarini joriy etish, anderraytingni faoliyatini takomillashtirish

va uni tizimli tashkil etish zarur bo'lmoqda. Bu borada, sug'urta mutaxassisli extiyojlarini o'rganish, sug'urta bo'yicha o'quv jarayonlarini rivojlantirish, malakali mutaxassislar, xususan sug'urta anderrayterlarni tayyorlash lozim. Shuningdek, respublikamizda sug'urta mutaxassislarga bo'lgan talabdan kelib chiqib, moliya yo'nalishidagi oliy o'quv yurtlaridagi sug'urta mutaxassislarni tayyorlash kvotalarini ko'rib chiqish, sug'urta mutaxassislari malakasini oshirish bo'yicha oliy o'quv yurtlarida maxsus anderrayting kurslarini tashkil etish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyot va ijtimoiy tarmoqlardan olingan ma'lumotlar:

- [1] <https://www.gazeta.uz/uz/2023/02/22/global-risks/>,
- [2] <https://kun.uz/38971487?q=%2F38971487#>,
- [3] <https://xabar.uz/lxvp>
- [4] 24.11.2021-y.da "Xalq so'zi" gazetasida e'lon qilingan. https://www.norma.uz/uz/qonunchilikda_yangi/sugurta_faoliyati_tugrisidagi_qonunning_yangi_tahriri_qabul_qilindi.
- [5] Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi (www.lex.uz), 03.08.2019-y, "Xalq so'zi", 03.08.2019-y. "O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami", 2019-yil 12-avgust, 32-son, 549-modda.
- [6] Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 23.10.2021y., 07/21/5265/0992-son.
- [7] O'z.Res. Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning Sug'urta bozorini rivojlantirish masalalari 10.07.2019-yildagi yig'ilish materiallari www.president.uz, <https://uza.uz/politics/>.
- [8, 9] "O'zbekinvest EISK" AJning yagona avtomatlashtirilgan axborotlar tizimidan olingan ma'lumotlar (2019-2022-y. hisoboti).
- [10] ILMA (NAPU) Sug'urta bozorini rivojlantirish departament (eski O'zb. Resp. Moliya vazirligi huzuridagi agentlik)dan olingan ma'lumotlar asosida.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining

2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

